

ଓଡ଼ିଆ

ବ୍ୟାକରଣ

ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟାକରଣ କୁହାଯାଏ।

ଶବ୍ଦ ପ୍ରକାଶର ଦୁଇଟି ମାଧ୍ୟମ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ହେଲା ଧ୍ବନି ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଲା ବର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଧ୍ବନି ଭାବରେ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚରିତ ହୁଏ ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଲିଖିତ ହୁଏ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଧ୍ବନି ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବେଳେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଧ୍ବନି ପାଇଁ ଏକାଧିକ ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ବର୍ଣ୍ଣ (୫୦)

ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ

ଅ, ଆ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ, ଋ, ଏ, ଐ, ଓ, ଔ- ଏହି ଏଗାରଗୋଟି ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ । ‘ଋ’ର ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ନଥିବାରୁ ତାକୁ ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆଉ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉ ନାହିଁ ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ୩୯ଗୋଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ରହିଛି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ—

(କ) ବର୍ଗ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ (ଖ) ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ

ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା

ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ	ଅ, ଆ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ, ଋ, ଏ, ଐ, ଓ, ଔ	୧୧
ବର୍ଣ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ	କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ, ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ, ଟ, ଠ, ଡ, ଢ,ଣ, ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ, ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ	୨୫
ଅବର୍ଣ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ	ଯ, ର, ଲ, ଳ, ଴, ଶ, ଷ, ସ, ହ, ଷ୍ଟ, ଷ୍ଟ, ଶ୍ଠ, ଶ୍ଠ, ଶ୍ଠ, ଶ୍ଠ, ଶ୍ଠ, ଶ୍ଠ	୧୫
	ବର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟା	୫୧

କ୍ରମ	ବର୍ଣ୍ଣସମୂହ	ବର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟା	ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ	ବର୍ଣ୍ଣରନାମ	ବର୍ଣ୍ଣର ନାମ (ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣରନାମ ଅନୁସାରେ)
୧.	କ,ଖ,ଗ,ଘ,ଙ	୫	କଣ୍ଠ	କଣ୍ଠ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ	କଣ୍ଠ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ (କ - ବର୍ଣ୍ଣ)
୨.	ଚ,ଛ,ଜ,ଝ,ଞ	୫	ତାଳୁ	ତାଳବ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ	ତାଳବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ (ଚ - ବର୍ଣ୍ଣ)
୩.	ଟ,ଠ,ଡ,ଢ,ଣ	୫	ମୂର୍ଦ୍ଧା	ମୂର୍ଦ୍ଧାବ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ	ମୂର୍ଦ୍ଧାବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ (ଟ - ବର୍ଣ୍ଣ)
୪.	ତ,ଥ,ଦ,ଧ,ନ	୫	ଦାନ୍ତ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ (ତ - ବର୍ଣ୍ଣ)
୫.	ପ,ଫ,ବ,ଭ,ମ	୫	ଓଷ୍ଠ	ଓଷ୍ଠ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ	ଓଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ (ପ - ବର୍ଣ୍ଣ)

ଶ, ଷ, ସ, ହ - ଏ ଚାରୋଟି ଅବର୍ଣ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ବାୟୁର ଗତିରେ ସଂଘର୍ଷ ଘଟି ମୁଖବିବରରେ ଘର୍ଷଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଉଷ୍ଣ ଧ୍ୱନିମୂଳକ “ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ” କୁହାଯାଏ ।

ଃ, ଃ, ଂ (ବିସର୍ଗ, ଅନୁସାର, ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ) - ଏ ତିନୋଟି ଅବର୍ଣ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଯୋଗ ହୋଇ ଶବ୍ଦଗଠନ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ହେତୁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ‘ଅଯୋଗବାହ’ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଏ ତିନୋଟି ରୂପ ପାଇଥିବାରୁ ବା ଶବ୍ଦରେ ଯୋଗ ହେଉଥିବାରୁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ‘ଆଶ୍ରିତବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ’ କୁହାଯାଏ ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ : ଃ, ଃ, ଂ ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଯୋଗ ହେବା ଦ୍ୱାରା ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଶବ୍ଦରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ଃ, ଃ, ଂ ଯୋଗ ହେବା ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥ ଭିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ଯଥା : ଆ-ଆଃ, ଓ-ଓଃ. ପାଇ - ପାଇଁ, ଉଇ - ଉଇଁ, ନାହି - ନାହିଁ, ବହି - ବହିଃ, ବଣ - ବଂଶ, ବର - ବରଂ,

ଖ, ଙ, ଠ, ଡ - କେଉଁଟି ତାଲବ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ?

କ) ଙ

ଖ) ଡ

ଗ) ଖ

ଘ) ଠ

Ans- କ

(କ) - ଅ, ଆ, ଇ, ଉ, ଏ, ଐ, ଓ, ଔ - ସ୍ଵରଧ୍ଵନି - ାଟି ।

ମନେରଖ - ଓଡ଼ିଆରେ 'ର' ଧ୍ଵନିର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ନାହିଁ । ଏହା ର + ଉ = ରୁ ପରି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । ଈ, ଊ - ଏ ଉଭୟ ଧ୍ଵନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ଈ / ଊ ପରି ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଏ ଉଭୟର ଶବ୍ଦରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣମୂଲ୍ୟ ରହିଛି ।

ଓଡ଼ିଆରେ କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ, ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ, ଠ, ଡ, ଢ, ଡ଼, ଢ଼, ଶ, ଷ, ଥ, ଦ, ଧ, ଧ୍ଵ, ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ, ଯ, ର, ଲ, ଳ, ଳ୍ଵ, ସ, ହ - ଏହି ୩୩ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ଵନି ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଡ଼, ଷ, ଯ, ଶ, ଷ, ଃ - ଏହି ୬ଟି ଧ୍ଵନିର ମୌଳିକ ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଵାଭାବିକ କଥନରେ ନାହିଁ ।

ମାତ୍ର

ଅତଏବ ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣରେ ମିଶିଲେ ବିଭିନ୍ନ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ସ୍ଵରୂପ ହୋଇ ଲାଗିଥା'ନ୍ତି । ସ୍ଵରର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନକୁ 'ମାତ୍ରା' କୁହାଯାଏ । ଏହାକୁ 'କାର' ବା 'ବନ୍ଦା' ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇଥାଏ । ସ୍ଵରର ସଙ୍କେତ ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ଯୋଗ କରିବାର ଉପାୟକୁ 'ବନ୍ଦାନ' ପକ୍ରିୟା କୁହାଯାଇଥାଏ । ଏବେ ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ସାଙ୍କେତିକ 'ମାତ୍ରା' ସ୍ଵରୂପକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା :

ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ	ସ୍ଵର ସାଙ୍କେତିକ ମାତ୍ରା ଚିହ୍ନ	ମାତ୍ରାର ନାମ	ବ୍ୟବହାର ପଦ୍ଧି	ଲିଖନ ଉଦାହରଣ
ଆ	‘ । ’	ଆ’କାର	$ଠ + । = ଠ।$ (ଠ+ଆ)	କଠ।
ଇ	‘ ˆ ’	ହ୍ରସ୍ଵ ଇ-କାର	$ଠ + ˆ = ଠି$ (ଠ+ଇ)	ଏଠି
ଈ	‘ ˆ ˆ ’	ଦୀର୍ଘ ଇ-କାର	$ଠ + ˆ ˆ = ଠୀ$ (ଠ+ଈ)	କଠୀ
ଉ	‘ ˘ ’	ଉ - କାର	$ଠ + ˘ = ଠୁ$	ଠୁଳ
ଊ	‘ ˘ ˘ ’	ଊ - କାର	$ଠ + ˘ ˘ = ଠୁ$ (କ+ଉ)	କୃପ
ଋ	‘ ˘ ˘ ˘ ’	ଋ- କାର	$ଠ + ˘ ˘ ˘ = ଠୃ$ (କ + ଋ)	କୃଷକ
ଏ	‘ ˆ ˆ ’	ଏ-କାର	$କ + ˆ ˆ = କେ$ (କ+ଏ)	କେଶି
ଐ	‘ ˆ ˆ ˆ ’	ଐ-କାର	$କ + ˆ ˆ ˆ = କୈ$	କୈଠକ
ଓ	‘ ˆ ˆ ˆ ˆ ’	ଓ-କାର	$କ + ˆ ˆ ˆ ˆ = କୋ$ (କ+ଓ)	କୋଳ
ଔ	‘ ˆ ˆ ˆ ˆ ˆ ’	ଔ-କାର	$କ + ˆ ˆ ˆ ˆ ˆ = କୌ$ (କୃ + ଔ)	କୌଶଳ

			(କ+ଖ)	
ର	‘ ୠ ’	ର-କାର	କ୍ + ୠ = କୃ (କ + ର)	କୃଷକ
ଏ	‘ ୡ ’	ଏ-କାର	କ୍ + ୡ = କେ (କ + ଏ)	କେଶେ
ଐ	‘ ୣ ’	ଐ-କାର	ବ + ୣ = ବୈ	ବୈଠକ
ଓ	‘ ୠ ’	ଓ-କାର	କ୍ + ୠ = କୌ (କ୍ + ଓ)	କୌଳ
ଔ	‘ ୡ ’	ଔ-କାର	କ୍ + ୡ = କୌ (କ୍ + ଔ)	କୌଶଳ

୧. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖିଲା ବେଳେ ହ୍ରସ୍ବ - ‘ଇ’-କାର ନିମିତ୍ତ ଦୁଇପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରା-ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ରହିଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ -

- ଇଚିଲି, କିଚିମିଚି, ବିକିରି - ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଉପରେ ଇ-କାର ଚିହ୍ନ ‘ି’ ଲାଗିଛି । ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଏହି ଚିହ୍ନଟି ପ୍ରଧାନ / ଇ-କାର / ମାତ୍ରା ଚିହ୍ନ ଭାବରେ ଲାଗେ ।
- ଶୁରି, ଥୁରିଥୁରି, ଧୁକିଧୁକି - କେବଳ ଖ, ଥ, ଧ ଏହି ତିନୋଟି ବର୍ଣ୍ଣ ତଳେ ‘ି’ ଇ-କାର ଚିହ୍ନଟି ଲାଗିଥାଏ । ମୁଖ୍ୟ ଇ-କାର ଚିହ୍ନର ଏହା ଏକ ବିକଳ ଲିଖନ ଚିହ୍ନ ।
- ‘ଅ’ ସ୍ବରବର୍ଣ୍ଣ (କ୍+ଅ / ଖ+ଅ / ଗ+ଅ) ସମସ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣରେ ଆଧାର ବର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଥିବାରୁ ଏହାର ମାତ୍ରାରୂପ ନାହିଁ ।

ଫଳ

ଗୋଟିଏ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଗୁଣରେ ଲାଗିଲାଭଳି ଗୋଟିଏ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଲାଗିଥାଏ । କେତେକ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣରେ ମୂଳ ଆକୃତିରେ ନଲାଗି ଫାଳିକିଆ ବା ଖଣ୍ଡିତ ଆକୃତିରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏହି ଖଣ୍ଡିତାଂଶ ବା ଫାଳିକିଆ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପରେ ଲାଗୁଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣର ସାଙ୍କେତିକ ରୂପକୁ ‘ଫଳା’ କୁହାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ‘ଫଳା’ ହେଉଛି ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣରେ ମିଶୁଥିବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବା ଖଣ୍ଡିତ ସାଙ୍କେତିକ ରୂପ ।

ଫଳାଯୋଗ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ	ଫଳାଚିହ୍ନ	ଫଳାର ନାମ	ଫଳା ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଣାଳୀ ଫଳା / ଫଳା	ଉଦାହରଣ
ଶ	‘ ଓ ’	ଶ - ଫଳା	ଷ + ଓ = ଷ (ଷ + ଶ-ଫଳା)	ଉଷ, ତୃଷା, କୃଷ ଅର୍ଷ, କର୍ଷ, ଉର୍ଭାର୍ଷ
ନ	(ୟ)	ନ - ଫଳା	ସ + ୟ = ସ୍ୱ (ସ + ନ-ଫଳା)	ସ୍ୱାନ, ବାସ୍ନା, ମଗ୍ନ, ପ୍ରଶ୍ନ, ଚିହ୍ନ, ବିହ୍ନ
ମ	(ଣ)	ମ - ଫଳା	ଲ୍ + ୣ = ଳ (ଳ + ମ-ଫଳା)	ଗୁଳ୍ମ, ଛଦ୍ମ, ଜନ୍ମ, ଶ୍ଳାଗାନ
ୟ	(ଧ)	ୟ - ଫଳା ବିକଳରେ (ୟ-ଫଳା ବି କୁହାଯାଏ)	କ୍ + ଧ = କ୍ୟ (କ୍ + ୟ-ଫଳା)	ବାକ୍ୟ, କାବ୍ୟ, ଗଦ୍ୟ, ରମ୍ୟ
ର	(୍ର)	ର - ଫଳା	କ୍ + ୍ର = କ୍ର (କ୍ + ର-ଫଳା)	କ୍ରମ, ଚକ୍ର, ଭ୍ରମ, ନମ୍ର